

Sermaye artırım, sermaye azaltım ve eş zamanlı sermaye azaltım ve artırımının hukuki ve vergisel boyutu

Av. Gözde Kılıç

1. Giriş

Genel olarak sermaye; pay sahiplerinin ortaklığa getirmeyi taahhüt ettikleri mal varlığının toplamı ve bunun nakit olarak karşılığıdır. Şirketler, iş hacminin genişletilmek istenmesi, yeni sermaye yaratma isteği, sermayenin azalması ya da yasal zorunluluklar gibi nedenlerle sermaye artırımına gidebilirler. Şirketin sermayesi esas sözleşmede miktar olarak belirtilir. Bu miktar 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ("TTK") yer alan hükümlere uymak koşulu ile artırılabilir veya azaltılabilir. Sermaye artırım, TTK'nın 456-472. ve 590. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun'da düzenlenen, sermaye artırım türleri, sermaye taahhüdü yoluyla artırım, iç kaynaklardan artırım ve şarta bağlı sermaye artırımındır.

Sermaye azaltım ise şirket sözleşmesinde yazılı olan sermayenin toplam nominal değerinin tutarsal olarak azaltılması işlemidir. Azaltım nedenleri olarak ise şirketin içinde bulunduğu ekonomik ve finansal durum sebebiyle bir kısım sermayesinin atıl kalması, şirketin birikmiş zararlarının yok edilerek bilançonun düzeltilerek gerek ortaklar gerek üçüncü kişiler nezdinde bilançoda istikrarın sağlanmak istenmesi verilebilecektir. Sermaye azaltım ile ilgili prosedür TTK'nın 473-475 ve 592. maddelerinde düzenlenmiştir. Sermaye azaltımıyla ilgili vergi kanunlarında herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte, azaltım işlemi özünde vergilemeyi de ilgilendiren bir işlemdir. Burada sermayenin azaltılan kısmının sermayenin hangi unsurlarından meydana geldiği önem arz etmektedir.

TTK'nın 473'üncü maddesi, şirket sermayesinin azaltılmasıyla beraber azaltılan kısmın yerine geçmek üzere bedelleri tamamen ödenecek yeni paylar çıkarılmasına imkân sağlamıştır. Bu durumda, aynı genel kurul toplantısında alınacak bir karar ile sermaye bilanço zararları karşılığında azaltılarak eş zamanlı olarak azaltılan sermaye tutarı veya ondan fazla bir tutarda artırılabilecektir.

2. Sermaye artırım

2.1 Sermayenin taahhüt yoluyla artırılması

Taahhüt yoluyla artırım, uygulamada dış kaynaklardan artırım olarak da bilinmekte olup, aynı/nakdi sermaye unsurlarının sermayeye eklenmesi yolu ile gerçekleşebilmektedir. Taahhüt yoluyla artırımda, kural olarak mevcut sermayenin ödenmiş olması gerekmektedir. Ancak sermayeye oranla önemli sayılmayacak miktardaki tutarların ödenmemiş olması artırım engelleyemez.

Nakden taahhüt edilen payların nominal değerlerinin en az yüzde %25'inin tescilden önce, gerisinin de tescilli izleyen 24 ay içinde ödenecek olması gerekmektedir. Ancak limited şirketlerde TTK'nın 585. maddesinde 15.02.2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7099 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile %25 sınırına uyulma zorunluluğu kaldırılmış olup taahhüt edilen sermayenin tescilli izleyen 24 ay içerisinde ödenebileceği düzenlenmiştir. Sermaye şirketlerinde, nakdi sermaye artırım devlet tarafından da teşvik edilmektedir, nitekim 07.04.2015 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 6637 sayılı Kanun ile

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10.maddesine eklenen hüküm ile şirketlerin faaliyetlerini kendi özkaynakları ile finanse etmesi amacıyla nakdi sermaye artışlarının teşvikine yönelik kurumlar vergisi faiz indirim müessesesi getirilmiştir.

Aynı sermaye olabilecek unsurlar, üzerlerinde sınırlı bir aynı hak, haciz ve/veya tedbir bulunmayan, nakden değerlendirilebilen, devrolunabilen malvarlığı unsurlarıdır. Devralınacak işletme ve aynılara, Asliye Ticaret Mahkemesi'nce atanan bilirkişi tarafından değer tespiti yapılması ve sermaye olarak konulacak taşınmazların tapuya şerhi ile aynı hakların ilgili sicillerine kayıt ettirilmesi gerekmektedir. Aynı sermaye konulması işlemi vergi kanunlarımıza göre elden çıkarma hükmünde olduğu için kural olarak satış işleminden doğan bütün vergilere tabi olacaktır. İlgili kanunların tanıdığı istisnalar varsa vergilemeyi ortadan kaldırılabılır. Aynı sermaye konulması işlemine, Kurumlar Vergisi Kanunu'nda, Gelir Vergisi Kanunu'nda olduğu gibi süre geçmesi ile istisna sağlanması söz konusu değildir, yine Katma Değer Vergisi yönünden de mal veya hakkın teslimi işlemi olduğu için aynı sermaye koyan ortağın niteliğine göre KDV'nin söz konusu olup olmayacağı belirlenecektir. Bununla beraber Damga Vergisi Kanunu'na ekli 2 sayılı tablonun IV/16.bendi uyarınca sermaye artırımında düzenlenecek kâğıtların damga vergisinden istisna edileceğine dair hüküm ve Harçlar Kanunu'nun 123. maddesinin, anonim, eshamlı komandit ve limited şirketlerin sermaye artırımını nedeniyle yapılacak işlemlerinin harçtan muaf tutulacağına ilişkin hükümleri uyarınca vergi söz konusu olmayacaktır.

Sermaye artırımını kural olarak yalnızca şirket sermayesinin özkaynaklar içinde korunduğu durumlarda yapılabilen ise de, ticaret sicil uygulamalarında doğrudan sermaye artırımına gidilmesinin, borca batıklık durumunun planlanan sermaye artırımını ile giderilebileceğinin YMM ya da SMMM raporu ile tevsik edildiği durumlarda da izin verilebilmektedir. Bu durumda, ticaret sicil müdürlüklerince, artırım sonucunda şirket sermayesi ile yasal yedekler toplamının en az 1/3'nün özkaynaklar içinde korunması istenmektedir.

Sermaye artırımını için sicil müdürlüklerine sunulması gereken YMM ya da SMMM Raporunda, sermayenin tamamının ödendiği, karşılıksız kalıp kalmadığı/hangi oranda korunduğu ve özvarlık tespitinin de yapılıyor olması gerekmektedir. Anonim şirketlerde, bu tespitlere ek olarak mevzuatın sermayeye eklenmesine izin verdiği fonlardan birisinin bilançoda bulunmadığına ilişkin tespit de yapılması gerekmektedir¹, limited şirketlerde bu zorunluluk bulunmamaktadır.

2.2 İç kaynaklardan artırım

Şirket bilançosunda yer alan geçmiş yıl karları, kanuni yedek akçelerin serbestçe kullanılabilen kısımları, esas sözleşme veya genel kurul kararıyla ayrılmış ve belirli bir amaca özgülenmemiş yedek akçeler ile mevzuatın bilançoğa konulmasına ve sermayeye eklenmesine izin verdiği fon ve yedekler iç kaynak niteliğinde olup sermayeye eklenebilmektedir.

TTK'da yer alan düzenleme gereğince kural olarak bilançoda sermayeye eklenmesine mevzuatın izin verdiği fonların bulunması hâlinde, bu fonlar sermayeye dönüştürülmeden, sermaye taahhüdü yoluyla sermaye artırılamamakta, hem bu fonların sermayeye dönüştürülmesi hem de aynı zamanda ve aynı oranda sermayenin taahhüt edilmesi

¹ İç Ticaret Genel Müdürlüğünün 05.11.2012 tarihli Genelgesi

yoluyla sermaye artırılabilir. Ancak konuya ilişkin Gümrük ve Ticaret Bakanlığınca uygulamada karşılaşılan bir takım sorunlar üzerine çeşitli tarihlerde yayınlanan genelgeler yapılan düzenlemeler gereğince; anonim şirketlerde bilançoda sermayeye eklenmesine izin verilen fonlar bulunması durumunda; bu fonlar sermayeye eklenmeden ya da fon tutarından daha yüksek miktarda artırımın tüm paydaşların veya temsilcilerinin katılımı ile yapılacak genel kurulda oybirliği karar alınması halinde mümkün kılınmıştır. İlgili düzenlemede açıkça anonim şirket denildiği için düzenleme limited şirketler için geçerli olamayacaktır.

İç kaynaklardan yapılan sermaye artırımında sermayenin ödendiğinin ve özvarlık içerisinde korunduğunun tespiti ile sermayeye eklenebilir iç kaynakların ve bunların şirket bünyesinde var olduğunun tespitine ilişkin YMM ya da SMMM raporunun ilgili sicil müdürlüğüne sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte yönetim organı tarafından sermayenin hangi oranda korunduğunun ve iç kaynak tutarının şirkette mevcut olduğuna ilişkin açık ve yazılı beyan ile birlikte genel kurul tarafından onaylı bilançonun, bu bilançonun üzerinden 6 ay geçmiş ise yönetim organı tarafından imzalı ara bilançonun, sunulması halinde ayrıca YMM ya da SMMM Raporu aranmadan da artırım yapılabilir².

2.2.1 Yedek akçelerin sermayeye ilavesi

İç kaynaklardan artırımda yedek akçelerin sermayeye eklenebilir kısmının ayrıca irdelenmesi gerekmektedir. Zira;

- Genel kanuni yedek akçelerin sermayenin yarısını aşan kısım serbestçe sermayeye eklenebilirken, bu sınıra ulaşılmamış olması halinde ise sadece zararların kapatılması amacıyla sermayeye eklenmesi mümkün olabilmektedir.
- Şirket tarafından mevzuatın izin verdiği gibi sermayelerinin onda birini aşmayacak oranda iktisap edilmiş paylar olması halinde şirketin bu kendi paylarına karşılık ayrılan yedek akçeler, ilgili paylar yok edilene ya da devredilene kadar bağlı nitelikte sayılmakta ve ancak devredildikleri ya da azaltım yoluyla yok edildikleri tarihten sonra sermayeye ilave edilebilmektedir.
- Esas sözleşmeye konulan hüküm ile yıllık karın % 5'inden fazla ya da ödenmiş sermayenin % 20'sini aşabilecek bir tutarda yedek akçe ayrılması durumunda bu tutarlar ihtiyari yedek akçeler olarak, serbestçe sermayeye eklenebilmektedir.
- Çalışanlar ve işçiler lehine ayrılan yardım akçeleri gibi belli bir amaca tahsis edilmiş olan yedek akçeler sermayeye ilave edilememektedir.
- Genel kurul tarafından kanunda ve esas sözleşmede öngörülenlerden başka yedek akçe ayrılmasına karar verilmesi halinde bu kapsamda ayrılan olağanüstü yedek akçeler de serbestçe sermayeye ilave edilebilmektedir.

2.2.2 Sermaye avansları

Uygulamada sermaye artırımlarında sıklıkla kullanılan ve aslında Vergi İdaresi tarafından da eleştirilen bir iç kaynak da sermaye yedeği niteliğindeki sermaye avanslarıdır. Sermaye avanslarının sermayeye eklenmesinde ilgili ortağın mukimliğine göre bir ayırıma tabi tutularak incelenmesi daha doğru olacaktır. Zira;

² İç Ticaret Genel Müdürlüğü 25.01.2013 tarihli Genelgesi, Bağımsız Denetime tabi sermaye şirketlerinde bağımsız denetçinin/denetim kuruluşunun da mezkur raporu tanzim etmesi mümkündür.

- Yurtdışında mukim ortaklarca gönderilen sermayeler bakımından TCMB Sermaye Hareketleri Genelgesi'nde 2013/YB-7 sayılı Genelge ile 01.02.2013 tarihinde yapılan değişiklikle kural olarak sermaye avansı uygulaması kaldırılmış ve “sermaye bedeli” veya “sermaye artış bedeli” gibi ad altında gelen tutarların sermayeye ekleninceye kadar bankalarca ayrı bloke bir hesapta izlenmesi gerektiği düzenlenmiştir. Bu bakımdan yurtdışında mukim ortaklarca yapılan sermaye ödemeleri artırımın tescili ile şirket bünyesine geçeceğinden iç kaynak niteliğinde olduğundan da söz edilemeyecektir. Ancak uygulamada bu tutarların gönderilirken herhangi bir açıklama yapılmadan gönderildiği ve bu durumda da bloke edilmeden doğrudan şirket hesabına geçtiği ve şirketlerce sermaye yedeği olarak takip edilmesi söz konusu olabilmektedir. Böyle bir durumda bu tutarlar her ne kadar sermaye avansı olarak sermayeye eklenebilmekte ise de bu tutarların sermaye avansı niteliği kazanıp kazanmadığı tartışmalıdır. Anılan Genelge ile getirilen düzenleme dikkate alındığında aslında blokeli olarak tutulması gerekirken doğrudan şirket hesabına geçirilen bu tutarlar ortaklardan alınan borç olarak değerlendirilerek faiz işletilmesi gerektiği yönünden eleştirilere konu olabilmektedir.
- Yurtiçinde mukim ortaklarca ileride yapılacak olan sermaye artırımında kullanılmak üzere gönderilen sermayeler bakımından ise yukarıda anılan blokaj uygulanmadan doğrudan şirket hesabına aktarılabilir. Bu tutarlar sermayeye ekleninceye kadar ilgili şirketlerce yine sermayenin altında sermaye yedeği olarak takip edilmektedir. Ancak uygulamada bu yolla gönderilen sermaye avansı tutarları, Vergi İdaresince ortaklardan alınan borç olarak dikkate alınarak sermayeye eklendiği tarihe kadar emsal faiz işletilmesi gerektiği yönünden eleştirilmekte ve bu doğrultuda şirketler vergi ziyayı cezalı kurumlar vergisi ve katma değer vergisi tarhiyatları ile özel usulsüzlük cezaları ile karşı karşıya kalabilmektedirler.

Sermaye avansı ödemeleri her ne kadar yukarıda belirtildiği gibi eleştiriye konu edilebilecekse de, ilgili ortak tüzel kişi ise buna ilişkin bir karar alması ve nakit taahhüt yoluyla sermaye artırımına sağlanan teşvikle ilgili mevzuatta sermaye avansı ile ilgili yer alan düzenlemelerden de hareketle, ortaklar tarafından ileride yapılacak sermaye artırımında kullanılmak üzere ödenen sermaye avanslarının ilgili ortaklarca “sermaye avansı” açıklaması ile gönderilmesi, ilgili şirkette özkaynaklar altında özel olarak “sermaye yedekleri hesabı”na kaydedilmesi ve sermayeye eklenene kadar bu hesapta takip edilmesi ve gönderildiği yıl içerisinde sermaye artırımını yoluyla sermayeye dönüştürülmesi halinde savunulabilirliğinin artacağı düşünülmektedir.

2.2.3 Pay sahibinin alacakları

Uygulamada yine sıklıkla karşılaşılan bir diğer iç kaynak kalemi de pay sahibinin şirketten olan alacaklarıdır. Pay sahibinin, paydaşı olduğu şirketten olan alacağı bu alacağın nakit olması koşuluyla, Asliye Ticaret Mahkemesi'nce atanan bir bilirkişi tarafından yapılacak tespitle ya da YMM ya da SMMM raporu alınarak serbestçe sermayeye eklenebilecektir³. Pay sahibinin alacağının sermaye ilave edilmesi de zaman zaman Vergi İdaresi tarafından eleştirilmekte ve bu alacaklara faiz işletilmesi gerektiği, faiz işletilmişse de emsal faiz yönünden şirketlerin vergi ziyayı cezalı kurumlar vergisi ve katma değer vergisi tarhiyatları ile özel usulsüzlük cezaları ile karşılaşabilmektedir.

³ Gümrük ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nün 27.09.2013 tarihli Genelgesi

Pay sahibinin, üçüncü bir kişiden veya başka bir şirketten olan alacağı ise alacağın üzerinde sınırlı bir aynı hak, haciz ve/veya tedbir bulunmaması ve vadesi gelmiş olması koşuluyla sermaye olarak konulabilecek ancak bu durumda iç kaynak değil, aynı sermaye kabul edilecek ve Asliye Ticaret Mahkemesi'nce atanan bilirkişi tarafından değer tespit raporu alınması gerekecektir.

2.3 Şarta bağlı sermaye artırım

Şarta bağlı sermaye artırım, uygulamada pek karşılaşılmamakla birlikte, TTK'nın 463. maddesinde, anonim şirketlerin sermaye artırım yollarından biri olarak düzenlenmiştir. Bu sermaye artırımıyla şirketten yeni çıkarılacak tahvillerin ve benzeri borçlanma araçlarının, alacaklılara veya şirket çalışanlarına verilmesi suretiyle alacaklıların ve çalışanların şirketin pay sahiplerine dönüşmeleri sağlanmaktadır. Şarta bağlı sermaye artırım koşullarının esas sözleşmede düzenlenmesi zorunludur.

Bu yolla yapılan artırımda, genel kurulca doğrudan bir sermaye artırım kararı verilmemekte, esas sözleşmede ve/veya kanunda sayılmış kişilere değiştirme veya alım haklarını kullanarak yeni pay edinme hakkı sağlamak suretiyle, sermayenin şarta bağlı artırılmasına karar verilmektedir. Sermaye her hak kullanımında arttığı için değişkendir. Tüm hak kullanıldıktan sonra şarta bağlı artırım suretiyle ulaşılan sermaye tutarını yönetim kurulunca verilen beyanname ile esas sözleşme ile uygun duruma getirilmektedir. Şartlı olarak artırılan sermayenin toplam nominal değeri sermayenin yarısını aşmamaktadır.

2.4 Emisyon primleri

Emisyon primli pay ihracı yoluyla sermaye artırım nominal sermayenin şirket değerini temsil etmediği durumlarda anonim şirketlerde sıklıkla uygulanan bir uygulama olup mevzuattaki özellikli durumlar arasındadır. Bu yolla yapılan sermaye artırım ile çıkarılan yeni pay senetleri nominal değer üzerinde bir bedelle satılmakta, aradaki fark tutarı da emisyon primi olarak tanımlanmaktadır. Anonim şirket paylarının nominal değerinden yüksek bir bedelle ihraç edilmesi için şirket esas sözleşmesinde bu yönde bir hüküm veya bir genel kurul kararı bulunmalıdır. Bu doğrultuda emisyon primi, yalnızca anonim şirketlerde uygulanabilecek ve sadece yeni pay ihracında söz konusu olacaktır. Payların nominal değerlerinden fazla olan bedelinin tamamının tescilden önce ödenmesi gerekmektedir.

Bununla birlikte Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5/1-ç maddesi gereğince anonim şirketlerin kuruluşlarında veya sermayelerini arttırdıkları sırada çıkardıkları payların nominal bedelini aşan kısmı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

3. Sermaye azaltımı

3.1 Genel olarak sermaye azaltımı

Sermaye azaltımı, esas sözleşmede yazılı sermayenin nominal değerinin azaltılması işlemidir. TTK'da genel olarak, ortaklara sermayenin geri ödenmesi amacıyla sermaye azaltımı ve zararların kapatılması amacıyla sermaye azaltımı olmak üzere iki ana başlık altında düzenlenmektedir.

Sermaye azaltımı kararı genel kurulun devredilmez yetkileri arasında yer aldığından esas sözleşme değişikliği gerektirmektedir. Uygulamada sermaye azaltımının, esas sermayenin

atıl kalan kısmının ortaklara iadesi; bilanço zararının kapatılması; sermayenin karşılıksız kalması; kısmi bölünme, birleşme gibi yapılandırma işlemleri; şirketin elinde bulundurduğu payların iptali; bazı pay sahiplerinin ortaklıktan çıkarılması (ıskat) ve ödenmeyen sermaye taahhüdü amaçlarıyla yapıldığı görülmektedir.

Diğer esas sözleşme değişikliklerinden farklı olarak sermaye azaltımında pay sahiplerinin hak ve yararlarının korunması dışında, şirket alacaklılarının korunması da sağlanmaktadır. Zira bir kısım sermayenin pay sahiplerine iade edilmesi, alacaklıların alacaklarını tahsil etmelerini güçleştirebileceği gibi sermayenin alacaklılardan kaçırılması tehlikesini de beraberinde getirebilecektir. Bu sebeple, yönetim organı sermaye azaltımına gidilmesinin sebepleri ile azaltmanın amacını ve ne şekilde yapılacağını açıklayan raporu genel kurulun onayına sunacak, onaylanmış rapor tescil ve ilan edilecektir. Yine, sicile sunulacak YMM ya da SMMM raporunda, sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifin şirkette varlığı belirlenmiş olmadıkça sermayenin azaltılmasına karar verilemeyecektir.

3.1.1 Ortaklara sermayenin geri ödenmesi amacıyla sermaye azaltımı

Sermayenin ortaklara iadesi yoluyla yapılan sermaye azaltımında azaltılan tutar ortaklara payları oranında nakden ve fiilen geri verilmektedir. Bu yolla sermayenin azaltılmasına gidilebilmesi için önceki sermayenin tamamının ödenmiş olması şart değildir.

Bununla birlikte, genel kurul, azaltım kararı verdiği takdirde öncelikle alacaklılara ilan prosedürünün işletilmesi gerekmekte ve Türkiye Ticaret Sicil Gazetesi'nde 7'şer gün arayla 3 kez yapılacak ilan ile alacaklılara 3.ilandan itibaren 2 ay içinde alacaklarını bildirerek ödenmesini veya teminat altına alınmasını isteyebilecekleri bildirilmelidir. Sermaye azaltım kararı ancak alacaklılara verilen bu sürenin sona ermesinden ve beyan edilen alacakların ödenmesinden veya teminat altına alınmasından sonra tescil edilebilecek ve sermaye hukuken azaltılabilecektir. Bu yolla yapılacak sermaye azaltımı ilan prosedürü nedeniyle ortalama 3 ila 4 ay arasında tamamlanabilmektedir.

3.1.2 Zararların kapatılması sebebiyle azaltılması

Zararların kapatılması amacıyla sermayenin azaltılması işlemi, sermayenin 2/3'ünün kaybindan kurtulmak için yönetim organı tarafından toplantıya çağrılan genel kurul tarafından alınabilecek önlemlerden birisidir. Zarar sebebiyle sermaye azaltımına gidilebilmesi için öncelikle geçmiş yıl karları ve kar yedeklerinin geçmiş yıllar zararlarından mahsup edilmesi gerekmektedir. Bilançoda ödenmemiş sermaye taahhüdü bulunması durumunda zarar mahsubu yoluyla sermaye azaltılması mümkün olmayacaktır.

Sermaye, zararlar sonucunda bilançoda oluşan bir açığı kapatmak amacıyla bu açıklar oranında azaltılacağı için alacaklılara çağrı prosedürü söz konusu olmayacaktır. Dolayısıyla bu yolla yapılacak sermaye azaltımı olağan bir genel kurul süresi içerisinde tamamlanabilmektedir.

3.2 Sermaye azaltımının vergisel etkileri

Sermaye azaltım işleminde bir verginin doğup doğmamasında en belirleyici unsur, azaltılan sermayenin kaynağı olacaktır. Sermaye azaltımının hangi sermaye unsurlarından ve hangi sıralama ile yapılacağı hakkında ticaret ve vergi mevzuatında bir hüküm bulunmamakla birlikte idarenin vermiş olduğu özelgelerde, sermaye azaltımında, azaltılan

sermayenin öncelikle dağıtımı vergiye tabi sermaye unsurlarından olacağı görüşünde olduğu görülmektedir.

İdare tarafından, yapılacak azaltımın öncelikle kurumlar vergisine ve dağıtılan kazancın elde edenin hukuki statüsüne göre kar dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesaplardan karşılanacağı, devamında sadece kar dağıtımına bağlı vergi kesintisine tabi tutulacak hesapların kullanılacağı, son olarak ise işletmeden çekilmesi halinde vergilendirilmeyecek olan aynı ve nakdi sermayenin işletmeden çekildiği kabul edilmektedir. Nitekim, Vergi İdaresi çeşitli tarihlerde vermiş olduğu özelgelerde bu konuda görüşünü açıkça ortaya koymuştur⁴. Bununla birlikte Vergi İdaresi, bu hesaplardan azaltımın zarar mahsubu yoluyla gerçekleşmesi durumunda ortaklara nakden-hesaben ödeme bulunmadığı için kar payı dağıtımına bağlı vergi kesintisi yapılmaması gerektiğine yönelik görüş bildirmektedir⁵.

İdarenin vermiş olduğu görüşlere göre vergilendirilecek kalemler açısından daha önce sermayeye eklenmiş unsurların azaltımdaki vergisel etkilerine kısaca bakılacak olur ise;

- Sermayeye eklenmiş olan pasif kalemlere ait enflasyon farklarının sermaye azaltımı yapılması halinde öncelikle kurumlar vergisine, vergi sonrası kalan tutarın ise kar dağıtım stopajına tabi tutulması gerekecektir.
- Yeniden değerlendirme değer artış fonu ve maliyet artış fonları ile ilgili düzenlemeler her ne kadar mülga olsa da, sermayeye eklenmiş olmaları halinde yapılacak sermaye azaltımı yoluyla işletmeden çekilmeleri halinde kurumlar vergisine vergi sonrası kalan tutarın ise kar dağıtım stopajına tabi tutulması gerekecektir.
- Sermayeye eklenmiş olan geçmiş yıl karları, yedek akçeler ve emisyon primleri azaltım yoluyla işletmeden çekilmeleri halinde kurumlar vergisine tabi olmamakla birlikte, kar dağıtımına bağlı stopaja tabi olacaklardır.
- Gayrimenkul ve/veya iştirak hissesi satış kazancı ile ilgili olarak, işletmelerin en az 2 tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların % 75'lik kısmı ile aynı süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazların satışından doğan kazançların % 50'lik kısmı kurumlar vergisinden istisnadır. İstisna edilen ve özkaynaklar altında özel bir fon hesabında tutulan kazancın 5 yıl içinde sermayeye ilave dışında başka bir hesaba nakledilmesi veya işletmeden çekilmesi ya da dar mükellef kurumlarca ana merkeze aktarılması durumunda zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergi ziyaa uğramış sayılacaktır. Azaltılan tutar üzerinden kurumlar vergisi hesaplanması ve hesaplanan bu verginin vergi ziyası cezası ve gecikme faizi ile birlikte ödenmesi gerekecektir. Vergi sonrası tutar, kar dağıtım stopajına tabi olacaktır. 5 yıl dolduktan sonra yapılan sermaye azaltımında ise, kurumlar vergisi hesaplanmayacak, söz konusu tutarlar, kar dağıtım stopajına tabi tutulacaktır.
- Sermaye azaltımı pay sahipleri tarafından ödenen aynı ve nakdi sermayeden karşılanıyor ise, sermayenin aynen iadesi olarak kabul edildiğinden vergiye tabi olmayacaktır.

⁴ Ankara Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 21.02.2012 tarih ve 120[94-11/5]-264 sayılı özelgesi; İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 31.01.2012 tarih ve GVK-94-388 sayılı özelgesi; İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 05.12.2012 tarihli 62030549-125[9-2012/58]-3132 sayılı özelgesi; Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 26.09.2013 tarihli 64597866-125[6-2013]-158 sayılı özelgesi; Van Valiliği Defterdarlık Genel Müdürlüğü'nün 25.12.2014 tarihli 60757842-5520-27 sayılı özelgesi

⁵Diyarbakır Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 30.12.2014 tarihli 71387770-125[19-2014/42]-21 sayılı özelgesi

3.3 Azaltılan sermaye unsurlarının tespitine yönelik alternatif yöntemler

Azaltılacak sermayenin farklı kalemlerden oluşması durumunda, azaltılan kısmın bunlardan hangisi ile ilişkilendirileceği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta sermaye azaltımında kaynakların tespitinde ya da ilişkilendirilmesinde aşağıdaki yöntemler öneri olarak getirilmektedir;

- Vergisel sonucu olmayan veya az olan unsurlara öncelik verilmesi
- Vergisel sonucu fazla olan kalemlere öncelik verilmesi
- Sermayeyi oluşturan kalemlerin orantılı olarak azaltılması
- İlk giren ilk çıkar / Son giren ilk çıkar yöntemi
- Sermaye azaltımının hangi kalemlerde oluşacağı konusunda şirket yetkili organlarının iradesi.

Sermayeye ilişkin kararlar genel kurulun münhasıran yetkili olduğu kararlar olduğu için sermaye azaltımının hangi kalemlerden yapıldığının tespitinde şirketin yetkili organlarının iradesinin ve bu yönde alacakları karar doğrultusunda hareket edilmesinin kabul edilebileceği ya da en azından sermaye unsurlarından orantılı olarak bir azaltımın yapıldığının kabulü hakkaniyete uygun olacaktır.

4. Eş zamanlı sermaye azaltımı ve artırımı

Sermaye azaltımı ve artırımının eş zamanlı yapılması uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir yöntemdir. Amacı, sermaye kaybının giderilerek, sermayenin en az 1/3 sınırına ulaşılması olabileceği gibi, bilançoda yer alan değerlerin düzeltilmesi de olabilmektedir. Sermayesini TTK'da belirtilen sınırlar dahilinde yitirmiş olan sermaye şirketlerinin bu durumu ortadan kaldırmaları, sermayelerinin kalan kısmı ile yetinme yani sermaye azaltımı veya sermayelerini tamamlama yani sermayenin eş zamanlı azaltım ve artırımı ile mümkün olabilmektedir.

Sermayenin eş zamanlı olarak azaltımı ve artırımında, artırımının en az azaltım tutarında yapılması gerekmektedir. Azaltım tutarından fazla artırım yapılması da mümkündür. Azaltım tutarına eş yapılan artırım tutarının tamamının tescilden önce ödenmesi gerekmektedir. Azaltım tutarını aşan artırım varsa aşan kısmın ¼'ü tescilden önce ödenmelidir. Ayrıca eş zamanlı bu işlemlerde ilgili sicil müdürlüklerince azaltım işleminin öncelikli sayılıyor olması nedeniyle azaltım tutarı TTK'da yer alan asgari sermaye sınırlara kadar yapılabilecek bu da bazı durumlarda işlemin tekrarlanmasına neden olabilecektir. Bununla birlikte işlemin eş zamanlı olarak yapılması halinde esas sözleşme maddesinde yer alan ifadelerde eş zamanlı azaltım artırım yapıldığının belirtilmesine dikkat edilmelidir.

Sermaye azaltımı ile artırımının eş zamanlı yapılması halinde alacaklılara çağrı prosedürü söz konusu olmayacağından bu işlem olağan bir genel kurul süresi içerisinde tamamlanabilmektedir.

5. Sonuç

Şirketler zaman içinde farklı sebeplerle sermaye miktarlarını artırma ya da azaltma ihtiyacı duyabilirler. Şirket sermayesinin Türk Ticaret Kanunu'nda belirlenen şartlarla artırılması, azaltılması ya da bu iki işlemin eş zamanlı olarak yapılması mümkündür. Burada uygulanması gereken ana mevzuat Türk Ticaret Kanunu olmakla birlikte, uygulama

açısından Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın düzenleyici işlemleri ve vergisel açılardan ise Vergi İdaresi'nin görüş ve düzenlemeleri önem arz etmektedir. Yine ilgili belgelerin ticaret sicil müdürlüklerinin görüş ve yönlendirmeleri dikkate alınarak hazırlanması ve özellikle gerek tek başına gerek eş zamanlı sermaye azaltımı işleminin söz konusu olduğu durumlarda sermayeyi oluşturan kalemlerin dikkatli bir şekilde incelenerek bu doğrultuda işlem yapılması önerilmektedir.

Bu makalede yer alan açıklamalar, yazarının konu hakkındaki kişisel görüşünü yansıtmaktadır. Makaledeki bilgi ve açıklamalardan dolayı EY ve/veya Kuzey YMM ve Bağımsız Denetim A.Ş.'ye sorumluluk iddiasında bulunulamaz. Mevzuatın sık değiştirilen ve farklı anlayışlarla yorumlanabilen yapısı nedeniyle, herhangi bir konuda uygulama yapılmadan önce konunun uzmanlarından profesyonel yardım alınmasını tavsiye ederiz.